

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

«До захисту допущено»
Завідувачка кафедри, д.е.н., проф.
_____ Лариса ГРИЦЕНКО
(підпис)
« ____ » _____ 202__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавр

зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування
освітньо-професійної програми «Банківська справа»

на тему: Роль та значення банківського кредитування в розвитку економіки країни

Здобувачки групи БС-01а

Шахової Вікторії Дмитрівни

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Вікторія ШАХОВА
(підпис)

Керівник к.е.н., доцент, Олена КРУХМАЛЬ

(підпис)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувачка кафедри, д.е.н., проф.
_____ Лариса ГРИЦЕНКО

«08» квітня 2024 р.

ЗАВДАННЯ

до кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавр

Здобувачки групи БС-01а ННІ бізнесу, економіки та менеджменту

спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування
Шахової Вікторії Дмитрівни

Тема роботи: Роль та значення банківського кредитування в розвитку економіки країни

Затверджено наказом по СумДУ № 0580-VI від «24» травня 2024 р.

Термін здачі здобувачем (кою) завершеної роботи «27» травня 2024 р.

Вихідні дані до роботи: нормативні й законодавчі акти, матеріали статистичної звітності, інструкції та положення, матеріали монографій, періодичних видань, підручників і навчальних посібників, дані фінансової звітності суб'єктів господарювання, організацій та установ тощо.

Зміст основної частини роботи (перелік питань для розроблення):

- теоретичні основи банківського кредитування: сутність, роль та значення кредиту, класифікація кредитів та організація банківського кредитування, вплив банківського кредитування на економіку;
- тенденції розвитку на ринку банківського кредиту в Україні: характеристика ринку банківського кредитування в Україні, аналіз сучасного стану банківського кредитування, аналіз впливу кредитів на економіку України;
- проблеми та перспективи розвитку банківського кредитування в Україні.

Дата видачі завдання: «08» квітня 2024 р.

Керівник к.е.н., доцент

Олена КРУХМАЛЬ

Завдання прийнято до виконання «08» квітня 2024 р.

Вікторія ШАХОВА

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавр
на тему:

«Роль та значення банківського кредитування в розвитку економіки країни»
Шахової Вікторії Дмитрівни

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 45 сторінках, з яких список використаних джерел із 37 найменувань. Робота містить 8 таблиць, 5 рисунків, а також 2 додатків.

Актуальність теми кваліфікаційної роботи кредитних операцій банків в Україні зумовлена його визначальною роллю для економічного розвитку держави. Ефективне функціонування банківської системи та якість кредитних послуг є вагомими чинниками забезпечення економічного зростання на інноваційних засадах. Кредитна діяльність є провідним напрямком банківських операцій, від якого значною мірою залежать прибутковість та фінансова стійкість банків.

Метою кваліфікаційної роботи є визначення та обґрунтування ролі і значення банківського кредитування як важливого чинника забезпечення економічного розвитку країни через дослідження теоретичних засад кредитної діяльності банків та аналіз її практичного впливу на функціонування національної економіки.

Методи дослідження – теоретичні методи пошуку, аналізу та синтезу інформації, таблично-графічний та статистичний метод, конкретизація.

Основний результат роботи. Досліджено теоретичні основи банківського кредитування, його класифікацію та вплив на економіку України. Проаналізовано сучасний стан ринку банківських кредитів в Україні, їх обсяги та структуру. Визначено ключові проблеми, що стримують кредитування. Запропоновано рекомендації щодо вдосконалення системи кредитування для забезпечення економічного зростання.

Ключові слова: банк, економіка, кредит, банківське кредитування, механізм банківського кредитування, кредитний портфель, кредитні операції.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СИСТЕМИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ.....	7
1.1 Сутність, роль та значення кредиту.....	7
1.2 Класифікація, види та організація банківського кредитування.....	11
1.3 Вплив банківського кредитування на економічний розвиток України.....	16
2 ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НА РИНКУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУ В УКРАЇНІ.....	19
2.1 Характеристика ринку банківського кредитування в Україні.....	19
2.2 Аналіз сучасного стану банківського кредитування.....	21
2.3 Аналіз впливу кредитів на економіку України.....	28
3 ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	32
ВИСНОВКИ	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	39
Додаток А Концептуальні підходи до трактування економічної сутності кредиту як фундаментальної категорії різними дослідниками.....	43
Додаток Б Вплив банківського кредитування на економічний розвиток України.....	45

ВСТУП

Актуальність дослідження кредитних операцій банків в Україні зумовлена його визначальною роллю для економічного розвитку держави. Ефективне функціонування банківської системи та якість кредитних послуг є вагомими чинниками забезпечення економічного зростання на інноваційних засадах. Кредитна діяльність є провідним напрямком банківських операцій, від якого значною мірою залежать прибутковість та фінансова стійкість банків.

Удосконалення системи банківського кредитування набуває стратегічного значення для стимулювання інвестиційних процесів, підтримки підприємницької активності, задоволення потреб населення у позикових коштах. Саме розвиток кредитування реального сектору економіки і створення сприятливих умов для залучення кредитних ресурсів є важливими передумовами для зміцнення економічного суверенітету України, реалізації національних інтересів в сучасних умовах глобалізації та посилення конкуренції.

Проблемі банківських кредитів присвячено праці вітчизняних та зарубіжних авторів, зокрема: М.І. Савлука, В.Д. Лагутіна, Ю. Потійка, О.Є. Гудзя, О.П. Орлюк, Б.С. Івасіва та ін. Щодо трактування банківського кредиту, цитуються визначення І.А. Бланка та У.В. Владичина. Наукові праці вищезазначених вчених демонструють сучасну організацію кредитної справи в економіці, а також можливі проблеми банківського кредитування. Віддаючи вдячність науковцям за наукову роботу з цього питання, слід зазначити, що необхідні подальші дослідження. Це пов'язано з недостатньою розвиненістю окремих питань, оскільки з кожним роком змінюється стан банківських кредитів і виникають нові питання, які потребують вирішення.

Метою даної роботи є визначення та обґрунтування ролі і значення банківського кредитування як важливого чинника забезпечення економічного розвитку країни через дослідження теоретичних засад кредитної діяльності банків та аналіз її практичного впливу на функціонування національної економіки.

Для реалізації поставленої цілі потрібно виконати такі завдання:

- дослідити сутність, функції, роль та значення банківського кредитування в економічному розвитку;
- розглянути класифікацію та види банківських кредитів;
- вивчити процес організації банківського кредитування;
- проаналізувати сучасний стан та тенденції розвитку ринку банківського кредитування в Україні;
- дослідити вплив кредитів на ключові макроекономічні показники розвитку економіки країни;
- визначити основні проблеми та перспективні напрямки удосконалення системи банківського кредитування в Україні.

Об'єктом дослідження є банківське кредитування як одне з ключових банківських операцій та важлива складова фінансово-кредитної системи держави.

Предметом дослідження виступає його теоретичні та практичні аспекти, вплив на економіку, наявні проблеми та шляхи вдосконалення з метою посилення ролі банківського кредитування для розвитку економіки країни.

Для дослідження предмету даної роботи використовувалися такі методи: теоретичні методи пошуку, аналізу та синтезу інформації, таблично-графічний та статистичний метод, конкретизація. Комплексне застосування зазначених методів надало можливість порівняти, згрупувати та обґрунтовано проаналізувати дані, необхідні для досягнення мети дослідження.

Інформаційною базою написання кваліфікаційної роботи стали праці вчених економістів, підручники, навчальні посібники, закони України, нормативні документи та аналітичні матеріали НБУ, дані звітності й інформаційних сайтів вітчизняних та зарубіжних банківських установ.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СИСТЕМИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ

1.1 Сутність, роль та значення кредиту

Кредит та кредитні відносини мають вагоме значення в сучасному суспільному житті. Попри видиму специфічність цих понять, притаманну економічній сфері, їх вплив виходить далеко за межі суто господарських процесів і формує соціально-економічні відносини в цілому. Широке коло проблем, пов'язаних з кредитом, свідчить про його всеохоплюючу роль у суспільстві.

Перш ніж розглядати функції банківського кредитування в економіці, необхідно ґрунтовно з'ясувати економічний зміст цієї категорії та визначити її термінологічне значення. Таке попереднє дослідження сутності кредиту є важливим підґрунтям для подальшого розкриття його ролі та впливу на розвиток суспільства.

Кредит не лише забезпечує рух капіталу та фінансових ресурсів у економічній системі, а й формує відповідні відносини між різними суб'єктами, виступаючи невід'ємним елементом соціально-економічного буття. Тому ретельний аналіз економічної природи та термінології кредиту відкриває шлях до всебічного розуміння його впливу на суспільство.

Варто зазначити, що кредитування є однією з ключових операцій, що здійснюють банківські установи. Кредит посідає чільне місце серед базових економічних категорій та відіграє фундаментальну роль у функціонуванні економіки. Саме через виконання кредитом своїх специфічних функцій найповніше розкривається його сутність [1].

Завдяки кредиту стає можливим:

- скорочення часового розриву між виникненням потреб споживачів і суб'єктів господарювання та їх задоволенням за рахунок запозичених коштів;
- придбання дорогих товарів тривалого користування, нерухомості без відволікання значних фінансових ресурсів;

- нарощування економічного потенціалу підприємств шляхом залучення додаткових ресурсів для розширення виробничої діяльності;
- прискорення досягнення стратегічних цілей розвитку бізнесу за рахунок кредитного фінансування інвестиційних проектів [2].

Кредитні ресурси використовуються не лише суб'єктами господарювання та фізичними особами, а й на державному рівні урядами та країнами загалом. Кредит відіграє активну і вагомую роль у багатьох економічних і суспільних процесах. Здійснюючи кредитування, банківські установи сприяють розширенню виробництва та підвищенню рівня життя населення.

Основними функціями, що виконує кредит в економіці, є:

- акумулювання банками тимчасово вільних грошових ресурсів, що забезпечують централізацію та концентрацію капіталу;
- стимулювання сукупного платоспроможного попиту через надання позик для фінансування витрат різних секторів економіки;
- перерозподіл фінансових ресурсів між галузями, регіонами, суб'єктами господарювання відповідно до пріоритетів економічного розвитку;
- грошова емісія через створення кредитних засобів обігу;
- регулювання та контроль загального обсягу грошової маси в обороті [3].

Кредит має надзвичайно важливе значення для розвитку економіки через виконання ним цілого ряду функцій. Водночас ця роль кредиту не була незмінною, а трансформувалася впродовж часу.

У сучасній економічній думці існують два основні підходи до трактування сутності кредиту як економічного явища – натуралістичний та капіталотворчий. Формування цих концептуальних течій значною мірою зумовлене традиціями різних наукових шкіл та напрямків економічної теорії.

Засновниками натуралістичного підходу до трактування сутності кредиту вважаються відомі класики економічної теорії А.Сміт та Д.Рікардо [6]. Відповідно до цієї концепції, об'єктом кредитних відносин виступають тимчасово вільні реальні матеріальні блага і засоби виробництва, якими один економічний суб'єкт

може надати у тимчасове користування іншому. Отже, кредит розглядається як форма руху наявних речових ресурсів у натуральному вигляді.

Таке бачення звужує роль кредиту виключно до перерозподілу між суб'єктами наявних благ, не створюючи нових економічних благ. Банки при цьому виконують посередницькі функції у переміщенні реальних активів. Відповідно, позичковий капітал ототожнюється з реальним капіталом у натуральній формі.

Звертається увага на визначення кредитних операцій, закріплене в ст. 345 Господарського кодексу України, повністю узгоджується з положеннями натуралістичної теорії кредиту. Відповідно до зазначеної статті, кредитні операції банків трактуються як «операції, що полягають у розміщенні банками від свого імені, на власних умовах та на власний ризик залучених коштів юридичних осіб (позичальників) та громадян» [5].

Автором капіталотворчої теорії походження кредитного капіталу є англієць Джон Ло. На його думку, кредит не залежить від його відтворювального процесу, а є самостійним чинником економічного розвитку. У свою чергу Дж. Ло [4] пов'язувала кредит з грошима, а гроші з капіталом. Г. Маклеод, послідовник Дж. Лоу, підтримував своїх попередників, визначаючи гроші та кредит як багатство, оскільки вони мали купівельну спроможність. Він також зазначив, що поки кредит залишається «продуктивним капіталом», а банки є «фабриками кредиту», кредит повинен приносити прибуток.

Аналізуючи визначення сутності кредиту, запропоновані вітчизняними науковцями, можна умовно виокремити різні підходи. Деякі вчені розглядають кредит крізь призму суспільних відносин, інші – як економічну категорію, фінансову послугу, систему економічних відносин чи форму руху вартості (табл.1.1).

Вивчивши праці багатьох науковців та численні варіації тлумачень позик, наведених у чинному законодавстві, слід зазначити, що на сьогодні немає єдиного обґрунтування поняття сутності кредиту. Це тому, що категорія постійно змінюється під впливом національної економічної політики та часу.

Різноманітність концептуальних підходів до тлумачення економічної сутності кредиту як фундаментальної категорії, запропонованих провідними дослідниками, відображена в Додатку А.

Аналізуючи всі наведені визначення поняття «кредит» у сучасній фаховій літературі, можна помітити їхню неоднозначність. Однак, на наш погляд, кредит слід розглядати передусім як систему організаційно-економічних відносин між кредитором і позичальником, юридично оформлених кредитним договором. Ці відносини стосуються надання коштів у тимчасове користування на таких умовах: цільове використання, сплата відсотків, дотримання встановлених строків, забезпечення кредиту та повернення позичених сум.

Найпоширенішим видом кредиту є банківський кредит. Однак, єдиного підходу до тлумачення сутності банківського кредиту в професійній літературі досі не склалося. Багато фахівців в інших ототожнювати банківський кредит із цінностями, якими обмінюється кредитор і позичальник під час кредитної операції, або із самим процесом передачі таких цінностей у тимчасове користування. Наприклад, І.А. Бланк визначає банківський кредит як «грошові кошти, які надаються банком у позику клієнту для цільового використання на встановлений термін за відповідну плату» [18]. У.В. Владичин трактує банківський кредит як «суму тимчасово вільних грошових коштів банку, які він надає або зобов'язується надати позичальнику на умовах забезпечення, повернення у визначений строк, сплати відсотків та цільового використання» [19]. Зазначені автори зосереджують увагу на таких принципах кредитування, як цільове використання позики, платності, строковості та забезпеченості, при цьому ототожнюючи кредит з грошовими коштами, що передаються позичальнику.

Зараз в Україні на законодавчому рівні є єдино визначені такі категорії, як банківські кредити. У Законі України «Про банки і банківську діяльність» № 2121-III від 07.12.2000 р. зазначено: «Банківський кредит – будь-яка операція банку, пов'язана з наданням грошових ресурсів, гарантій, отриманням правових вимог боргу чи продовження строків погашення заборгованості позичальника. Здійснюючи таку операцію, банк бере на себе відповідні зобов'язання на умовах,

що позичальник зобов'язується отримати повернуту суму, сплатити відсотки та інші встановлені платежі» [20]. На нашу думку, це визначення найбільш повно визначає сутність банківського кредитування.

Згідно з проаналізованими вище матеріалами можна сказати, що банківський кредит – це різновид кредитних відносин, що виникають між банківськими установами та кредиторами шляхом перерозподілу кредитних ресурсів на умовах повернення, строку, платежу та цільового використання.

Успішний розвиток економіки України на сучасному етапі значною мірою залежить від наявності кредитних ресурсів для всіх суб'єктів господарювання. Це об'єктивно підвищує значущість банківського кредитування, яке виступає одним з ключових чинників забезпечення безперервності розширеного відтворення в економіці. Важлива роль банківського кредиту пояснюється його широким застосуванням у різних кредитних операціях. Надання банками позик дозволяє підтримувати безперервність виробничих процесів, реалізовувати інвестиційні проекти, задовольняти поточні потреби суб'єктів господарювання у фінансових ресурсах.

Отже, банківський кредит є невід'ємною складовою фінансової системи, яка забезпечує економічне зростання, розвиток виробництва та підвищення добробуту населення в Україні. Ефективне функціонування банківського кредитування є одним з ключових факторів макроекономічної стабільності держави.

1.2 Класифікація, види та організація банківського кредитування

На міжнародному рівні немає універсальної, загальноприйнятої класифікації банківських кредитів. Різноманітність видів кредитів, що існують у певній країні, залежить від рівня її економічного розвитку та сформованих традицій, історично сформованих підходів до надання та погашення позик, а також усталених стереотипів сприйняття кредитування серед населення. Аналогічна ситуація

спостерігається і в українській економічній літературі – немає консенсусу щодо кількості класифікаційних ознак для видів кредиту.

У банківській практиці існують різні види кредитів, що надаються юридичним і фізичним особам. У «Положенні про кредитування» Національного банку України кредити, що видаються банком, поділяються на строки користування, забезпечення, ступені ризику, методи надання, строки погашення. У таблиці 1.2 подано розподіл видів банківських кредитів.

Таблиця 1.2 – Систематизація видів банківського кредиту, чинну на основі Положення Національного банку України «Про кредитування»

Критерій	Вид кредиту
За строками користування	<ul style="list-style-type: none"> – короткострокові – до 1 року; – середньострокові – до 3 років; – довгострокові – понад 3 роки.
За забезпеченням	<ul style="list-style-type: none"> – забезпечені заставою (майном, майновими правами, цінними паперами тощо); – гарантовані (банками, фінансами чи майном третьої особи); – з іншим забезпеченням (поручительство, свідоцтво страхової організації); – незабезпечені (бланкові).
За ступенем ризику	<ul style="list-style-type: none"> – стандартні кредити; – кредити з підвищеним ризиком.
За методами надання	<ul style="list-style-type: none"> – у разовому порядку; – відповідно до відкритої кредитної лінії; – гарантійні (із заздалегідь обумовленої датою надання).
За строками погашення	<ul style="list-style-type: none"> – водночас; – у розстрочку; – достроково (на вимогу кредитора або за заявою позичальника); – з регресією платежів; – після закінчення обумовленого періоду (місяця, кварталу).

Джерело: створено автором на основі [21]

Запропоновані класифікаційні характеристики кредитів не є вичерпними, і серед науковців немає єдиної думки щодо критеріїв класифікації, але наведені вище є найбільш поширеними. У процесі систематизації банківського кредитування використовуються й інші критерії для виділення окремих видів

кредитів. Враховуючи цільове призначення або сферу спрямування, банківські кредити можна розділити на такі види:

- кредити, спрямовані на розширення капітальної бази (виробничих фондів), іншими словами, інвестиційні кредити;
- кредити для поповнення обігових коштів суб'єктів господарювання, або кредити в оборотну сферу;
- споживчі кредити для задоволення потреб фізичних осіб.

Класифікація кредитів може складатися і дотримуватися самими банками.

Ефективна організація кредитних відносин між банками та їхніми клієнтами потребує дотримання основних принципів банківського кредитування. Ці принципи визначають ключові умови функціонування банківського кредиту, стимулюючи розвиток позичальників, зміцнюючи грошовий обіг у державі та забезпечуючи безперервну циркуляцію позикового капіталу для ефективного перерозподілу коштів між секторами економіки.

Принципи банківського кредитування є основними правилами та положеннями кредитного процесу, які впливають із сутності, функцій та ролі кредиту в певних суспільних умовах. Головні принципи банківського кредитування представлені в таблиці 1.3 [22].

Таблиця 1.3 – Основні принципи організації кредитування комерційного банку

Принципи	Характеристика принципів
Строковість	кредитні кошти надаються банком позичальнику на визначений проміжок часу, після завершення якого позичальник зобов'язаний повернути отриману суму фінансових ресурсів у повному обсязі
Поверненість	кошти, які були отримані у тимчасове користування, мають бути повернені після завершення встановленого періоду
Платність	банки встановлюють відсоткову ставку за кредитами на такому рівні, щоб покрити свої витрати на залучення коштів та операційну діяльність, а також отримати певний прибуток
Забезпеченість	банк має законні повноваження вживати заходи для забезпечення захисту власних фінансових інтересів та уникнення втрат через неповернення кредиту позичальником через його нездатність розрахуватися за боргом

Продовження таблиці 1.3

Принципи	Характеристика принципів
Цільовий характер використання	кредитні гроші надаються позичальнику з чітко визначеною метою, яка фіксується у кредитному договорі між сторонами

Джерело: створено автором на основі [22]

Дотримання зазначених принципів кредитування є вкрай важливим, адже від цього залежать результативність та ефективність самих кредитних операцій, а також можливість банку продовжувати надавати позики в майбутньому.

У спеціалізованих наукових роботах та підручниках з економіки під терміном «механізм банківського кредитування» мають на увазі поетапне надання комерційним банком кредитів та сукупність умов, що призводять до такого надання на кожному етапі кредитування [23].

Дотримання належного механізму банківського кредитування є обов'язковим відповідно до вимог формування процесу надання банківських позик. Процес банківського кредитування складається з кількох послідовних етапів. Кожен етап виконує спеціальні завдання, але всі вони разом спрямовані на досягнення основних цілей кредитної діяльності банку – забезпечення його прибутковості та фінансової стійкості. Етапи процесу банківського кредитування наочно представлені на рисунку 1.1 у джерелах [19].

Попередній етап кредитного процесу починаються з подання потенційним позичальником кредитної заявки, яка включає:

- обґрунтований запит, як правило, із зазначенням суми кредиту, терміну користування, суттєвого та економічного обґрунтування кредитної лінії тощо;
- інші матеріали, конкретний перелік залежить від конкретної ситуації. Зокрема, якщо клієнт звертається за кредитом вперше, до заявки додаються установчі документи.

З урахуванням інформації, що міститься в кредитній заявці, кредитний спеціаліст банку проводить первинну співбесіду з потенційним позичальником.

На підготовчому етапі проводиться оцінка кредитоспроможності, яка відіграє вирішальну роль у прийнятті рішення кредитором про надання кредитних операцій. Банківські установи аналізують кредитоспроможність позичальників для визначення здатності клієнтів виконувати свої кредитні зобов'язання. При цьому працівники банку повинні оцінити фінансовий стан позичальника, рух коштів на рахунку, наявність власних коштів, діяльність підприємства та його якісні характеристики, особливо репутацію, професійний рівень позичальника та бажання повернути отримані у банку кредитні кошти [24].

Підготовчий етап завершується структуруванням кредиту, тобто підготовкою до підписання кредитного договору. На цьому етапі банк визначає:

- вид і строк кредиту залежать від цілей використання позичених коштів – чи буде їх вкладено в оборотні активи, чи у виробничу діяльність;
- сума кредиту має важливе значення: якщо вона буде замалою, це може не дозволити завершити заплановану діяльність, а занадто велика сума може створити труднощі з її погашенням;
- спосіб отримання та погашення позики та відсотки, які вона використовує. Це дає реальну можливість ефективно витратити кошти, а також правильно скласти графік погашення кредиту;
- відсоткова ставка встановлюється банком з урахуванням кредитного ризику та факторів, що впливають на вартість ресурсів [25].

Основний етап кредитного процесу зводиться до документального оформлення кредитного договору, видачі кредиту та формування резерву для відшкодування можливих втрат за виданим кредитом.

Заключний етап кредитного процесу зводиться до кредитного моніторингу. Банк виконує контрольні функції, перевіряє цільове використання кредиту, отримує квитанції за графіком сум боргу та плати за користування кредитом, усуває прострочену заборгованість тощо.

Рисунок 1.1 – Етапи процесу банківського кредитування

Джерело: створено автором на основі [15]

Отже, процес банківського кредиту включає низку взаємовідносин між позичальником і банком щодо виконання кредитної операції. Ефективність рішень щодо кредитних проектів залежить від правильної організації процесу кредитування банком, що дозволить мінімізувати ризик кредитної діяльності банківської установи в цілому.

1.3 Вплив банківського кредитування на економічний розвиток України

Банківське кредитування є важливою складовою фінансової системи країни та відіграє вагомую роль в забезпеченні економічного зростання. Через надання кредитних ресурсів банки сприяють розвитку підприємницької діяльності,

інвестиційних процесів, споживчого попиту та інших секторів економіки. Водночас, надмірне кредитне розширення може привести до дестабілізації фінансової системи та економічних дисбалансів. Тому дослідження впливу банківського кредитування на економіку України є актуальним питанням.

Банківське кредитування виконує низку важливих функцій в економіці [23]:

- забезпечення підприємств необхідними обіговими коштами для фінансування поточної діяльності, придбання сировини, матеріалів, обладнання тощо. Це сприяє зростанню обсягів виробництва та випуску конкурентоспроможної продукції;
- надання кредитних ресурсів для реалізації інвестиційних проектів, модернізації виробничих потужностей, впровадження інновацій. Інвестиційне кредитування є одним з головних чинників підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств та забезпечення економічного зростання в довгостроковій перспективі;
- стимулювання споживчого попиту через надання кредитів населенню на придбання товарів тривалого користування, житла, освітніх та медичних послуг тощо. Це сприяє розвитку певних секторів економіки, таких як торгівля, будівництво, сфера послуг;
- забезпечення грошово-кредитної трансмісії, тобто передачі імпульсів грошово-кредитної політики НБУ до реального сектору економіки та впливу на економічні процеси.

Вплив банківського кредитування на економічний розвиток України є багатоаспектним і проявляється на різних рівнях. Воно торкається практично всіх галузей економіки, секторів виробництва, сфер діяльності та регіонів країни.

Роль кредитів полягає не лише у фінансовій підтримці суб'єктів господарювання, а й у створенні імпульсів для модернізації виробництва, підвищення продуктивності праці, стимулювання інвестиційних процесів та зайнятості населення. Вплив банківського кредитування на економічний розвиток України відображений в Додатку Б .

Банківське кредитування позитивно впливає на різні галузі економіки України, сприяючи їх модернізації, збільшенню виробництва та діяльності. Воно виступає рушійною силою для структурних перетворень в економіці, впровадження інновацій, розвитку малого та середнього підприємництва.

Водночас, слід зазначити, що надмірне кредитування може мати негативні наслідки, такі як зростання ризиків у банківській системі, надмірна заборгованість позичальників та загроза фінансової нестабільності. Тому важливо забезпечити збалансований підхід до банківського кредитування, ефективне регулювання та нагляд з боку держави, а також здійснювати заходи з підвищення фінансової грамотності населення .

Загалом, за умови належного регулювання та контролю, банківське кредитування може відігравати значну роль у стимулюванні економічного розвитку України, сприяючи зростанню інвестицій, споживчого попиту, розвитку підприємництва та підтримки експортної діяльності.

Отже, банківське кредитування відіграє важливу роль у забезпеченні економічного розвитку України, сприяючи зростанню виробництва, інвестиційної активності, споживчого попиту та розвитку окремих галузей економіки. Проте наразі кредитна активність банків залишається недостатньою через високі ризики, проблеми з капіталізацією та ліквідністю у банківському секторі, а також жорсткі вимоги регулятора.

Для активізації кредитування та підвищення його позитивного впливу на економічний розвиток необхідно вжити заходів щодо зниження кредитних ризиків, удосконалення інструментів управління ризиками, підвищення капіталізації банків та розвитку інфраструктури кредитного ринку.

2 ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НА РИНКУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУ В УКРАЇНІ

2.1 Характеристика ринку банківського кредитування в Україні

Роль банківського кредитування на розвиток національної економіки значною мірою залежить від рівня розвитку економічних відносин у країні. Повною мірою позитивна роль кредиту може проявитися лише в умовах ринкової економічної системи.

Позитивна роль банківського кредиту на економіку здійснюється за такими напрямками: стимулювання розвитку та структурних змін у різних видах економічної діяльності, сприяння розвитку бізнесу суб'єктів господарювання, підвищення платоспроможності населення, скорочення витрат на обіг грошових коштів за рахунок використання кредитних інструментів.

Банківське кредитування сприяє розвитку високорентабельних галузей економіки, таких як торгівля, обробна промисловість, сільське господарство та операції з нерухомістю. Інші низькоприбуткові сектори кредитуються відбувається за залишковим принципом через низьку рентабельність, за винятком стратегічно важливих галузей, підтримуваних державою.

По-друге, для суб'єктів підприємництва банківські кредити є джерелом як короткострокових, так і довгострокових ресурсів на ринку розвинутого фондового ринку.

По-третє, банківське кредитування домогосподарств забезпечує їх платоспроможність за рахунок споживчих позицій та підвищення соціальної стабільності через іпотечні програми, частково субсидовані державою.

По-четверте, банківське кредитування економить витрати обігу, замінюючи готівку кредитними інструментами, такими як вікселі та чеки. Однак, в Україні їх використання обмежене через недосконалість законодавства та показ сталих правил ведення бізнесу.

На сьогодні головним документом, який визначає принципи зміцнення та адаптації вітчизняної фінансової системи до викликів війни з Росією та майбутнього відновлення економіки, є Нова Стратегія розвитку фінансового сектору України. Ця Стратегія була схвалена рішенням Правління НБУ в 2023 році [27]. Була розроблена спеціально для протидії руйнівним наслідкам російської агресії та створення умов для відбудови країни після перемоги.

Серед ключових цілей Нової Стратегії [27]:

- забезпечення стійкості банків, страхових компаній, недержавних пенсійних фондів та інших фінансових установ до зовнішніх шоків та загроз воєнного часу;
- підтримка ліквідності та капіталізації учасників фінансового сектору, які постраждали внаслідок бойових дій;
- розвиток інноваційних інструментів для фінансування відбудови зруйнованої інфраструктури, житла та підприємств після завершення активної фази війни, зокрема через банківське кредитування;
- поглиблення фінансової інклюзії та цифрова трансформація для безпечного доступу населення і бізнесу до фінансових послуг, зокрема кредитних;
- гармонізація регулювання відповідно до європейських норм для інтеграції у спільний фінансовий простір ЄС.

Стратегія також передбачає заходи для відновлення та розширення банківського кредитування економіки, оскільки кредити відіграватимуть ключову роль у фінансуванні відбудови промислових потужностей, інфраструктури, житлового фонду тощо.

Звертаючись до питання підвищення капіталізації банків, у Новій Стратегії розвитку фінансового сектору наголошується на важливості посилення їх капітальної бази для протидії наслідкам війни. Це завдання було підкріплене Постановою НБУ від 7 квітня 2016 року № 242 [28], згідно з якою банки, чий капітал не відповідав вимогам частини першої статті 31 Закону України «Про банки і банківську діяльність» [20], мали привести його розмір у відповідність до вимог згаданого Закону.

Метою цих вимог було нарощування капітальної бази банків для підвищення їх стійкості, здатності абсорбувати ризики та забезпечувати безперервну діяльність.

Відповідне регулювання дозволить банкам краще протистояти втратам і шокам від війни, підтримувати ліквідність та капіталізацію для безперервного кредитування економіки під час відбудови.

2.2 Аналіз сучасного стану банківського кредитування

Через вищезазначене велика кількість банківських установ, які не виконували вищезазначену постанову та вимоги закону України «Про банківську діяльність», ліквідовані, а деякі з них відновлюються. Рисунок 2.1 ілюструє динаміку змін кількості діючих банків в Україні та частки непрацюючих кредитів у банківській системі за період з 2019 по 2023 роки. Ці два показники дозволяють оцінити процес «очищення» банківського сектору, який проводився Національним банком України з метою підвищення стійкості та надійності вітчизняних банків.

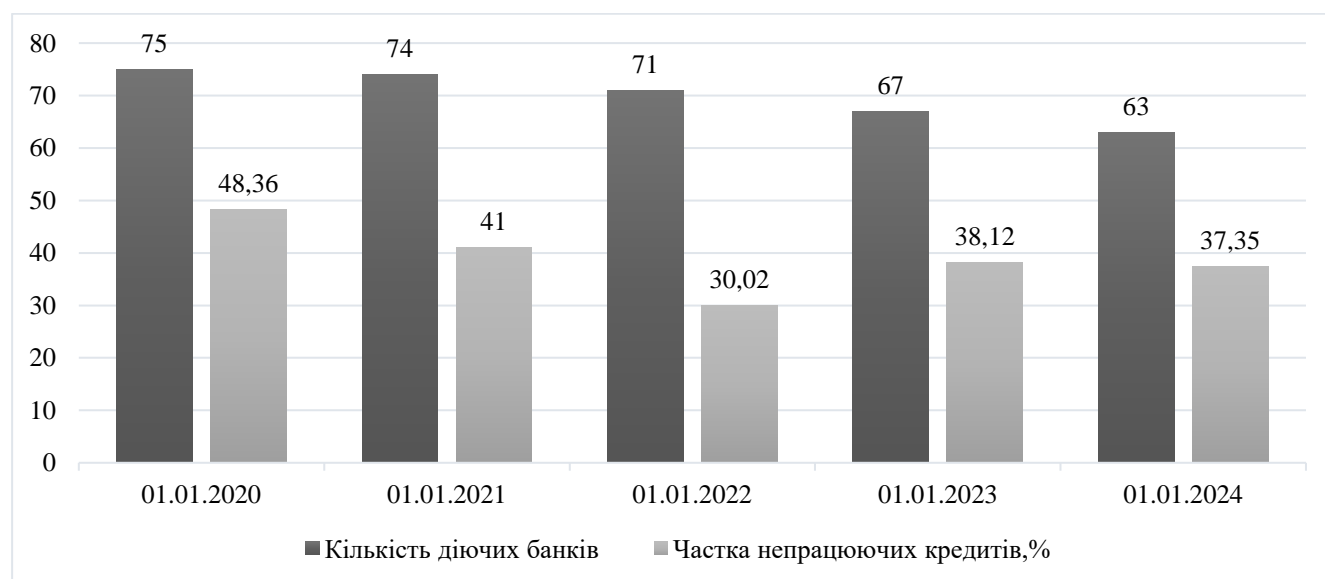

Рисунок 2.1 – Динаміка зміни кількості банків України у порівнянні з часткою непрацюючих кредитів за 2019-2023 рр. [29]

Джерело: створено автором на основі [29]

Аналіз даних демонструє, що зі зменшенням кількості діючих банків в Україні спостерігається поступове скорочення частки непрацюючих кредитів у банківській системі. Станом на 01.01.2020 року при 75 діючих банках частка проблемних кредитів становила 48,36%. До 01.01.2024 року кількість банків скоротилася до 63, а частка непрацюючих кредитів знизилася до 37,35%.

Таким чином, процес виведення з ринку неплатоспроможних та недобросовісних банків супроводжувався поліпшенням якості кредитних портфелів банків, що залишилися працювати. Це свідчить про ефективність політики НБУ щодо оздоровлення економіки країни шляхом підвищення вимог до капіталізації, ризик-менеджменту та прозорості діяльності банків. Зменшення частки проблемних активів сприяє зміцненню стійкості банківської системи в цілому.

Інфляція та стан кредитування сприяють важливому значенню в економічному розвитку країни, а наведений графік ілюструє динаміку банківського кредитування та інфляції в Україні протягом 2019-2023 років (рис.2.2). Аналіз цих показників дозволяє виявити взаємозв'язок між рівнем інфляції та обсягами кредитування і також вплив цих факторів на економічну ситуацію.

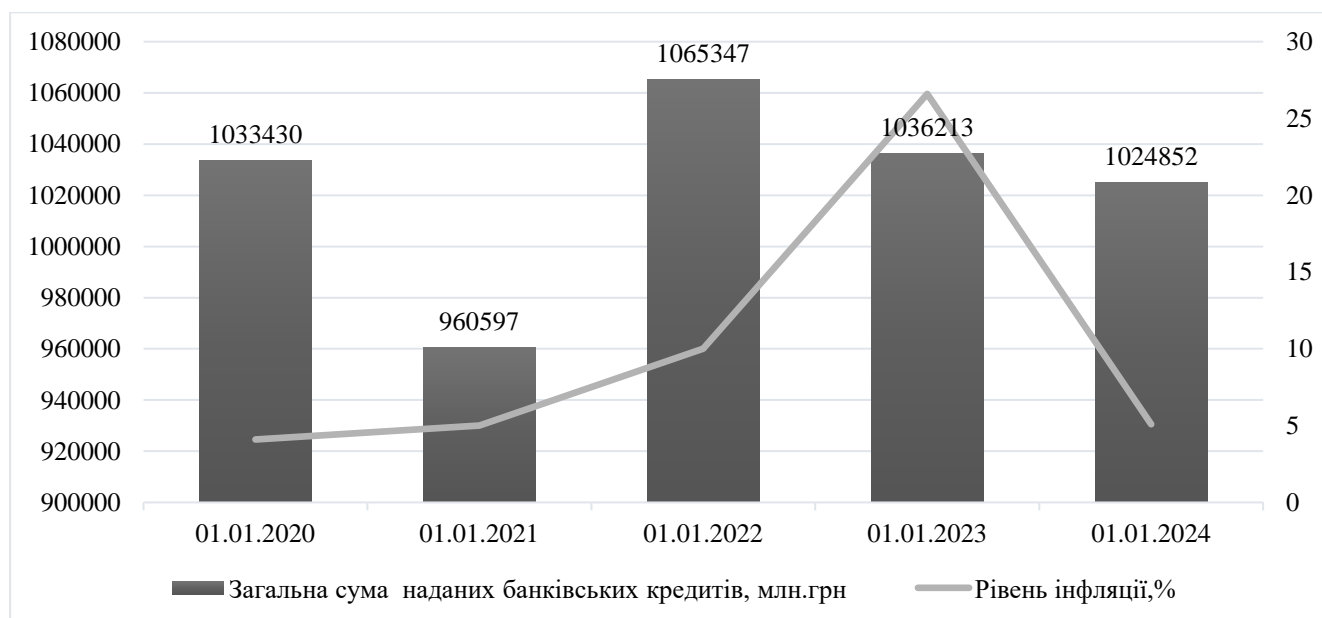

Рисунок 2.2 – Динаміка загальної суми наданих банківських кредитів в Україні та рівня інфляції у 2019-2023 роках

Джерело: створено автором на основі [29]

На рисунку 2.2 спостерігається значне зниження у 2021 році, коли сума наданих кредитів склала 960 597 млн. грн. Цей спад збігається з відносно низькими темпами інфляції у 5% за даними рисунка 2.3 на 01.01.2021.

Проте, на початку 2023 році відбувся різкий стрибок інфляції до 26,6%. Саме у цей період обсяги кредитування (рис. 2.2) продемонстрували уповільнення зростання порівняно з попереднім 2022 роком.

Динаміка наданих кредитів та інфляції протягом 2019-2023 років залежала від комплексу факторів, включаючи пандемію, військову агресію РФ, стан економіки, грошово-кредитну політику тощо. Необхідно враховувати цей широкий контекст для всебічного аналізу.

Відповідно до таблиці 2.1, загальна сума банківських кредитів, наданих суб'єктам резидентам за секторами економіки [29], на кінець 2023 року становила 997 877 млн грн. Це на 26 006 млн грн або приблизно на 2,5% менше, ніж було в 2019 році. За п'ятирічний період 2019-2023 рр. відбулося незначне скорочення обсягів банківського кредитування резидентів української економіки на 26 млрд грн в абсолютному вимірі.

Таблиця 2.1 – Кредити, надані резидентам за секторами економіки України за 2019-2023 рр., млн. грн.

Роки	2019	2020	2021	2022	2023
Усього	971871	948386	1044049	1007648	997877
Інші фінансові корпорації	9577	5701	9644	6809	7359
Сектор загального державного управління	4732	11579	26990	24810	18350
Нефінансові корпорації	744648	724157	752324	754371	735295
Домашні господарства	212515	206471	254385	221657	236470
Некомерційні організації, що обслуговують домашні господарства	399	478	705	552	404

Джерело: створено автором на основі [29]

Загалом, кредитування в Україні зосереджене переважно на нефінансових корпораціях та домашніх господарствах. Обсяги кредитування цих секторів зростали до 2022 року, але в 2023 році відбулося скорочення, ймовірно, через вплив повномасштабної війни. Інші сектори, такі як державне управління, фінансові корпорації та некомерційні організації, отримували відносно менші обсяги кредитів із нестабільною динамікою.

Така динаміка кредитування в цілому про сприятливі тенденції розвитку фінансового сектору та економіки України в досліджуваній період до 2023 року включно. Кредитні ресурси спрямовувалися переважно у пріоритетні сектори, такі як корпоративний сектор та домогосподарства, що сприяло інвестиціям, виробництву та споживчому запиту.

Щодо зв'язку з державними перевагами за галузями, то держава може використовувати різні механізми для стимулювання кредитування пріоритетних секторів економіки. Наприклад, для підтримки сільського господарства, малого та середнього бізнесу, інноваційних та високотехнологічних галузей, можуть запроваджуватися пільгові кредитні програми, державні гарантії, компенсація відсоткових ставок чи пільгові умови кредитування для цільових галузей. Це сприятиме спрямуванню більшого обсягу кредитних ресурсів у тих секторах, розвиток яких є стратегічним напрямком для забезпечення економічного зростання та модернізації виробництва відповідно до державних позицій.

Таблиця 2.2 відображає динаміку структури портфеля банківських кредитів, наданих резидентам України, у розрізі короткострокових, середньострокових та довгострокових кредитів протягом 2021-2023 років.

Слід мати на увазі, що виявлені зміни впродовж 2021-2023 років можуть мати неоднозначний вплив на стан національної економіки. Із одного боку, зростання частки короткострокових кредитів може свідчити про те, що бізнес стає більш мобільним та гнучким, що може бути корисно в умовах нестабільної економіки.

Таблиця 2.2 – Динаміка структури портфеля банківських кредитів резидентам у розрізі строків погашення в 2021-2023 рр.

Показник	Рік					
	2021		2022		2023	
	сума, млн. грн	питома вага, %	сума, млн. грн	питома вага, %	сума, млн. грн	питома вага, %
Короткострокові кредити	539087	51,6	526712	52,3	512364	51,3
Середньострокові кредити	356637	34,2	332196	33,0	330734	33,1
Довгострокові кредити	148324	14,2	148740	14,8	154779	15,5
Загальна сума кредитів	1044049	100	1007648	100	997877	100

Джерело: створено автором на основі [29]

З іншого боку, в українській банківській системі, на жаль, частка довгострокових кредитів в портфелі банківських кредитів резидентам протягом останніх трьох років має тенденцію до зниження. Це може негативно впливати на інвестиційну активність бізнесу, його здатність до розширення та створення нових робочих місць. Однак, навіть за умов обмеженого доступу до довгострокових кредитів, банківське кредитування може бути потужним інструментом для розвитку бізнесу.

Забезпечення доступу до кредитних ресурсів є максимальним чинником для розвитку банківської діяльності та економічного зростання. Рисунок 2.3 ілюструє динаміку обсягів кредитування представників малого, середнього та великого бізнесу в Україні протягом п'ятирічного періоду з 2019 по 2023 рік.

Найвищі обсяги кредитування спостерігалися у секторі малого підприємництва. Проте, якщо на початку періоду їм було надано значні кредитні ресурси, то у 2020 році відбулося суттєве зниження обсягів кредитування. У 2023 році обсяги кредитування малого бізнесу зросли до максимального рівня за весь період.

Кредитування суб'єктів середнього підприємництва також демонструвало нестабільний характер: спочатку спостерігалось зниження обсягів, потім був досягнутий пік у 2022 році, а згодом відбувся новий спад.

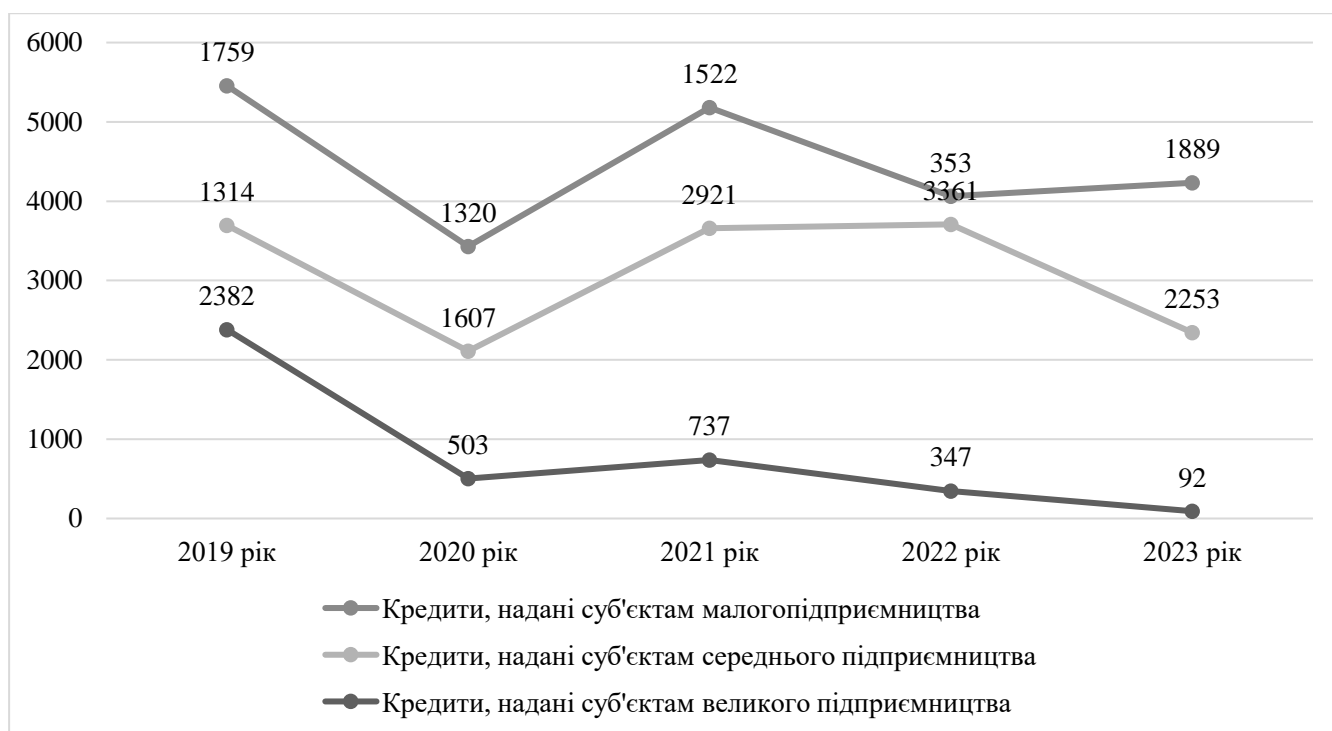

Рисунок 2.3 – Динаміка обсягів кредитування МСП в Україні протягом 2019-2023 років, млн. грн

Джерело: створено автором на основі [29]

Найменші обсяги кредитування були характерні для великого бізнесу. Максимальні показники було зафіксовано у 2019 році, а наприкінці періоду відбулося різке скорочення обсягів кредитування великих підприємств.

Загалом можна відзначити, що найбільш пріоритетним для банківського кредитування був малий та середній бізнес, в той час як великі підприємства отримували значно менше кредитних ресурсів.

Таблиця 2.3 розкриває основні труднощі, з якими стикаються малі та середні підприємства, а також інші категорії позичальників при отриманні кредитів, і фактори, що мають доступність кредитних ресурсів для них.

Загалом, вплив доступності кредиту на різні групи населення в Україні спостерігається такими факторами, як високі відсоткові ставки, вимоги до застави, жорсткі критерії оцінки кредитоспроможності, нерівномірний розподіл банківської інфраструктури та повідомлення кредитної історії чи знань про кредитні продукти. Ці чинники створюють бар'єри для отримання кредитів і потребують подальших

зусиль для вдосконалення кредитної політики та розширення доступу до фінансових ресурсів для різних верств населення.

Таблиця 2.3 – Вплив доступності кредиту на різні групи населення в Україні

Група населення	Труднощі з отриманням кредиту	Фактори, які впливають на доступність кредиту
Малі та середні підприємства (МСП)	Нестача застави, кредитної історії, знань про кредитні продукти	Високі відсоткові ставки, вимоги до застави, жорсткі критерії оцінки кредитоспроможності
Сільські громади	Обмежений доступ до банківських послуг	Високі відсоткові ставки, відсутність філій банків у сільській місцевості
Домогосподарства з низькими доходами	Низький кредитний рейтинг	Високі відсоткові ставки, жорсткі критерії оцінки кредитоспроможності

Джерело: створено автором на основі [29;30]

Зниження доступності кредиту, ймовірно, стало однією з причин динаміки зниження загальної суми наданих кредитів банківською системою резидентам, адже воно зменшує бажання та можливості позичальників брати кредити.

Узагальнюючи результати дослідження, можна сказати, що банківське кредитування в Україні за період 2019-2023 років характеризувалося нестабільними трендами та коливаннями. Спостерігалось поступове скорочення кількості діючих банків, що свідчить про проблеми у банківському секторі. Обсяги кредитування зазнали негативного впливу від пандемії COVID-19 та повномасштабної війни з Росією. Позитивним фактором стало зниження частки непрацюючих кредитів, що відображає певні зусилля банків щодо підвищення якості кредитного портфеля.

Загалом розвиток банківського кредитування в Україні значною мірою залежить від стабілізації економічної та політичної ситуації в країні, подолання наслідків війни та відновлення макроекономічної стабільності. Для поживлення кредитної діяльності банкам необхідна підтримка з боку держави та сприятливі умови для ведення бізнесу.

2.3 Аналіз впливу кредитів на економіку України

Дослідження взаємозв'язку між обсягом кредитів та ВВП України становить одну з ключових тем в економічній науці. Кредитування є важливим фактором у стимулюванні економічного зростання через його вплив на інвестиції, споживання та загальну економічну активність. За аналізом динаміки кредитного портфеля в Україні за 2019-2023 роки, можна визначити декілька ключових тенденцій [29].

Передусім, за цей період відбулося незначне скорочення обсягу кредитів на 0,8% або 8 578 млн. грн. Це скоріш за все зумовлено економічним спадом, що виник внаслідок пандемії COVID-19, а також зниженням ділової та споживчої активності, а також запобіжними заходами банків, спрямованими на мінімізацію ризиків.

Водночас, аналіз динаміки наданих кредитів клієнтам банками України за 2019-2023 рр. згідно з таблицею 2.4 свідчить про нестабільні та коливальні тренди.

Таблиця 2.4 – Динаміка кредитного портфеля банків України в розрізі суб'єктів кредитування за 2019-2023 рр., млн. грн

Назва показника	Станом на				
	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024
Кредити надані клієнтам:	1033430	960597	1065347	1036213	1024852
– кредити суб'єктам господарювання	821936	749335	795513	801413	783864
– кредити фізичним особам	206737	199561	242633	209943	222590
– кредити органам державної влади	4724	11641	26973	24809	18349
– кредити небанківським фінансовим установам	33	60	228	48	49
Обсяг ВВП	3974564	4194102	5459574	5191028	6537825
Відношення кредитів до ВВП,%	26,00	22,90	19,51	19,96	15,68

Джерело: створено автором на основі [29]

Кредити, надані клієнтам банками, мали таку динаміку:

- кредити суб'єктам господарювання скоротились на 4,6% – з 821 936 млн. грн до 783 864 млн. грн;
- кредити фізособам зросли на 7,7% – з 206 737 млн. грн до 222 590 млн. грн;
- кредити органам державної влади зросли значно – у 3,9 рази, з 4 724 млн. грн до 18 349 млн. грн;
- кредити небанківським фінансовим установам зросли на 48,5% – з 33 млн. грн до 49 млн. грн.

Загалом кредити, надані клієнтам банками, скоротились несуттєво – на 0,8%, з 1 033 430 млн. грн до 1 024 852 млн. грн на 01.01.2024. Однак структура кредитів змінилась – частка кредитів суб'єктам господарювання скоротилась, а частки кредитів державі, фізичним особам та небанківським установам зросли.

Відношення загального обсягу кредитів до ВВП зменшувалося з 26,00% на 01.01.2020 року до 15,68% на 01.01.2024 року. Щодо впливу цих тенденцій на ВВП України, можна визначити кілька ключових аспектів. Скорочення обсягу кредитів мало негативний вплив на ВВП через зменшення інвестицій, вповільнення темпів зростання виробництва та зниження зайнятості. Зростання кредитування держави може мати як позитивні, так і негативні наслідки для ВВП.

Відновлення банківського кредитування є критично важливим для економічного зростання країни. Поточна економічна криза, спричинена російською агресією проти України, підкреслює необхідність забезпечити фінансування для підприємств, що має величезний вплив на економічну ситуацію, здатне розширювати виробничі потужності та стимулювати економічний розвиток.

Бойові дії на території України призвели до масштабних руйнувань та знищення житлових будинків. Тисячі громадян були вимушені покинути свої домівки та переселитися в інші регіони країни або закордон. Повернення людей на попередні місця проживання часто є неможливим через повне знищення або непридатність для проживання багатьох будівель.

Реагуючи на складну ситуацію, спричинену руйнуваннями війни, в другій половині жовтня 2022 року Уряд України запровадив програму доступної іпотеки

під назвою «Оселя». Цю програму ініціював Президент України ще до початку повномасштабної війни, а згодом її було адаптовано до потреб воєнного часу. Головна мета програми – допомогти українцям отримати гідне житло [35].

Програма «Оселя» – це державна іпотечна програма для забезпечення житлом кадрових військовослужбовців, працівників силових структур, медиків, вчителів, науковців, ветеранів війни, учасників бойових дій та людей, які не мають власного житла. Згідно з умовами програми, держава компенсуватиме банкам зниження відсоткової ставки до рівня 3% або 7%.

Програму «Оселя» реалізують Міністерство економіки України, Міністерство цифрової трансформації України, ПрАТ "Укрфінжитло" та портал «Дія». Вона має велике значення, адже спрямована на людей, які попри війну бажають будувати своє життя в Україні. Від початку дії програми нею скористалися та придбали власне житло 10 000 українських родин на понад 15 млрд. грн. [35]. Темпи видачі кредитів збільшилися в травні поточного року після відновлення фінансування за рахунок залучення додаткових коштів.

Для юридичних осіб наразі діє основна державна програма під назвою «Доступні кредити 5-7-9%». Її метою є полегшення доступу мікро- та малого бізнесу до банківських кредитів, підвищення конкурентоспроможності, створення нових робочих місць і заохочення повернення трудових мігрантів в Україну [36].

В рамках цієї програми бізнес може отримати кредити в банках-партнерах за звичайною процентною ставкою, а держава компенсує частину відсотків. Це дозволяє знизити фінансове навантаження на підприємства та стимулювати їхній розвиток.

Банки активно долучилися до реалізації цих державних ініціатив, забезпечуючи ефективний розподіл ресурсів та допомагаючи громадянам та бізнесу отримати необхідне фінансування.

Загалом, незважаючи на складну ситуацію, банківський сектор продемонстрував готовність до змін та здатність відновити кредитування економіки. Співпраця з державою та виважений підхід до управління ризиками дозволили банкам не допустити критичного погіршення кредитних портфелів та

забезпечити доступ до фінансових ресурсів для підтримки економічного розвитку країни.

Кредитування відіграє ключову роль у функціонуванні економіки, і його вплив на ВВП потребує ретельного дослідження з урахуванням різноманітних аспектів та факторів, що визначають економічне становище держави.

3 ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Банківське кредитування відіграє ключову важливість у забезпеченні економічного зростання та розвитку бізнесу в Україні. Проте, на шляху ефективного функціонування кредитного ринку існує низка проблем та викликів, які необхідно вирішувати для створення сприятливих умов розвитку кредитування.

Динаміка банківського кредитування зумовлена сукупною дією численних факторів, які можна умовно поділити на внутрішні (ендогенні) та зовнішні (екзогенні) відносно банківської системи. Взаємодія цих чинників призводить до виникнення ключових проблем, що стримують розвиток кредитування в Україні (рис. 3.1).

Рисунок 3.1 – Ключові проблеми розвитку банківського кредитування в Україні [31; 32]

Джерело: створено автором на основі [31;32]

Низка макроекономічних дисбалансів, наслідки кризи, невизначеність та незахищеність створили ризиковане середовище для банків та обмежили кредитування. Зокрема, відсутність чіткості в очікуваннях щодо сталого економічного зростання через коливання макроекономічних показників підірвав впевненість банків та компаній у майбутньому.

Значною проблемою залишається високий рівень непрацюючих кредитів, що змушує банки формувати значні резерви, а не збільшувати кредитування. Інфляційний тиск також обмежує можливості НБУ знижувати облікову ставку та зменшувати вартість кредитування. Вплив пандемії COVID-19 на економічну динаміку створює додаткову невизначеність та ускладнює оцінку ризиків і бізнес-перспектив. Ситуація також погіршилася через зростання небанківської активності та посилення конкуренції на кредитному ринку [33].

Окремо слід відзначити руйнівний вплив воєнних дій, які підірвали економічний потенціал країни, знищили підприємства та інфраструктуру, розірвали виробничі та логістичні ланцюжки. Така ситуація постійно підвищувала ризик неплатоспроможності позичальників і загрожувала банкам втратою капіталу.

Ці причини разом створюють високоризиковане та нестабільне середовище, в якому банки обережно ставляться до кредитування. Відновлення сталої кредитної активності потребуватиме комплексних зусиль, спрямованих на відновлення економіки, стабілізацію макроекономічних показників, оздоровлення банківської системи та відновлення довіри між кредиторами і позичальниками в умовах прогнозованого економічного зростання.

Вищенаведені виклики підкреслюють важливість порівняльного аналізу практики банківського кредитування в різних країнах та регіонах для виявлення успішних стратегій та кращих практик, які можуть сприяти економічному розвитку. Нижченаведена таблиця 3.1 порівнює ключові аспекти банківського кредитування та вплив на економіку в таких країнах, як США, Китай, Індія, Польща та Нігерія.

Ця таблиця ілюструє різноманітність практик банківського кредитування та їх наслідків у різних країнах, що знаходяться на різних рівнях економічного

прогресу. Порівняльний аналіз дозволяє застосувати успішні підходи та кращі практики, які можуть бути адаптовані для сприяння економічному зростанню в інших країнах із врахуванням їх конкретних умов та викликів.

Таблиця 3.1 – Банківське кредитування та його вплив на економічний розвиток: порівняння між країнами

Показник	Країна				
	США	Китай	Індія	Польща	Нігерія
Структура банківської системи	Висококонкурентна, приватна	Домінування державних банків	Об'єднання державних та приватних банків	Значна присутність іноземних банків	Домінування кількох великих банків
Доступність кредитів	Висока для всіх секторів	Обмежена для МСП та сільських районів	Обмежена для МСП та сільських районів	Поступове розширення доступу	Обмежена для місць секторів
Регулювання банківської діяльності	Ретельні та ефективні	Посієте, але недостатнє	Недостатнє	Реформи для посилення регулювання	Слабке регулювання
Фінансова грамотність населення	Висока	Нерівномірна	Низька для значної частини населення	Зростаюча	Низька
Вплив на економічне зростання	Сприяє інвестиціям та споживчому попиту	Значний вплив на інвестиції та ріс ВВП	Обмежень впливу, фокус на великих компаніях	Важливий фактор економічного зростання	Обмежень впливу
Потенційні ризики	«Бульбашки» на ринках активів, сильні запозичення	Надмірний кредитний бум, погана якість активів	Концентрація кредитів, слабкий моніторинг	Надмірне зовнішнє запозичення	Високі ризики непрацюючих кредитів

Джерело: створено автором на основі [37]

Загалом, таблиця 3.1 представляє цінну інформацію для аналізу та порівняння різних аспектів банківського кредитування в глобальному масштабі, що може бути корисним для розробки ефективних стратегій та політик у цій сфері. Розглянувши ситуацію в різних країнах, важливо також проаналізувати стан банківського кредитування в Україні та його вплив на економічний розвиток нашої держави.

Таблиця 3.2 надає детальну характеристику банківського кредитування в Україні, висвітлюючи ключові аспекти функціонування вітчизняної банківської системи.

Таблиця 3.2 – Характеристика банківського кредитування в Україні

Україна					
Структура банківської системи	Доступність кредитів	Регулювання банківської діяльності	Фінансова грамотність населення	Вплив на економічне зростання	Потенційні ризики
Поєднання державних та приватних банків, значна присутність іноземних банків.	Обмежена для МСП та сільських районів, особливо в період війни та економічної кризи.	Реформи для посилення регулювання, але потребує подальшого вдосконалення	Недостатня для значної частини населення, особливо у сільській місцевості.	Обмежений вплив через військовий конфлікт та економічну кризу, але відновлення кредитування є важливим фактором для майбутнього зростання.	Високі ризики непрацюючих кредитів у зв'язку з економічними труднощами, концентрація кредитів у певних секторах економіки.

Джерело: створено автором на основі [29]

Банківське кредитування в Україні стикається з низкою викликів: обмеженою доступністю кредитів, особливо для МСП і сільських регіонів, недостатнім регулюванням і фінансовою грамотністю населення. Його вплив на економічне зростання наразі обмежений війною та кризою, але відновлення кредитування є важливим для майбутнього розвитку. Високі ризики непрацюючих кредитів та концентрація в окремих секторах також є проблемними аспектами.

Для України, чия банківська система постраждала від наслідків російської агресії та економічної нестабільності, зосередитися на нових можливостях для відновлення та зростання банківського кредитування. Серед ключових можливостей варто виділити [34]:

- активне розширення кредитування. Банки мають стати ефективними каналами реалізації кредитної політики, спрямованої на підтримку економіки. Обґрунтоване нарощування видачі нових кредитів має стати пріоритетом поряд з управлінням існуючою заборгованістю;

- інноваційні підходи та гнучкість. Банкам потрібно застосовувати комплексний підхід до розуміння потреб клієнтів і шукати інноваційні способи максимально ефективного використання їх активів та ресурсів. Варто переглянути умови кредиту для запобігання банкрутствам життєздатних підприємств;
- клієнтоорієнтованість. Зосередження на потребах клієнтів дозволить банкам переосмислити консультаційні послуги. Надаючи можливість клієнтам ліпше керувати бізнесом, банки сприятимуть пом'якшенню негативного впливу кризи, поліпшенню керування грошовими потоками та уникненню ліквідних проблем.

Фокусування на цих перспективах, поряд з подоланням існуючих викликів, допоможе відновити та розширити банківське кредитування, зробивши його рушієм економічного відновлення та зростання.

Загалом, реформування та оздоровлення банківської системи на основі кращих світових практик допоможе Україні відновити економічне зростання після завершення війни та наблизитися до рівня розвинених країн, де банки ефективно сприяють інвестиціям та споживчому попиту.

ВИСНОВКИ

Дослідивши тему роботи, можна сказати, що її основна мета досягнута. Кредит відіграє важливу роль у сучасній економіці, сприяючи скороченню часового розриву між виникненням потреб та їх задоволенням, прискоренню досягнення стратегічних цілей розвитку бізнесу, концентрації та перерозподілу капіталу. Банківський кредит є невід'ємною складовою фінансової системи, що забезпечує економічне зростання, розвиток виробництва та підвищення добробуту населення.

Опрацювавши матеріал, робимо висновок, що в економічній літературі не існує єдиної узгодженої думки стосовно кількості критеріїв (маркерів), за якими слід класифікувати види банківських кредитів. У процесі систематизації банківського кредитування, крім наведених нами в цій роботі, використовуються й інші критерії для виокремлення різних видів кредитів. Процес банківського кредиту відбувається через низку послідовних етапів, кожен з яких забезпечує вирішення локального завдання і в сукупності досягає основних цілей кредитного бізнесу – їх надійності та прибутковості для банку.

У даній роботі був досліджений сучасний стан банківського кредитування. Можемо сказати, аналіз сучасного стану банківського кредитування в Україні за період 2019-2023 років виявив нестабільні тенденції та коливання. Спостерігалось скорочення кількості діючих банків та поступове зниження частки непрацюючих кредитів, що відображає зусилля НБУ щодо оздоровлення банківського сектору.

Обсяги кредитування резидентам України зазнали негативного впливу від пандемії COVID-19 та війни з Росією. Загальна сума наданих кредитів у 2023 році була на 26 млрд грн меншою, ніж у 2019 році. При цьому кредитування нефінансових корпорацій та домогосподарств скоротилося, тоді як кредитування державного сектору зросло.

Високі темпи інфляції негативно впливають на обсяги банківського кредитування, стримуючи економічну активність через обмежений доступ до

фінансових ресурсів. Найбільші труднощі з доступом до кредитів мають малі та середні підприємства, сільські громади та домогосподарства з низькими доходами.

Структура кредитного портфеля банків змінилася у бік збільшення частки короткострокових кредитів за рахунок скорочення частки довгострокових кредитів. Це може мати як позитивний, так і негативний вплив на економічний розвиток України.

Дослідження взаємозв'язку між обсягами кредитування та ВВП України засвідчило складність даного питання. Незначне скорочення кредитного портфеля супроводжувалося зниженням відношення кредитів до ВВП. Для об'єктивної оцінки впливу необхідно враховувати якісні характеристики кредитування та застосовувати економетричні моделі.

Однак, на даний момент існує низка проблем та викликів, які підтримують розвиток кредитування в країні. Серед ключових проблем можна виділити макроекономічний дисбаланс, наслідки кризи, високий рівень непрацюючих кредитів, інфляційний тиск, невизначеність через пандемію COVID-19 та руйнівний вплив воєнних дій. Ці чинники створюють високоризикове та нестабільне середовище для банків, завдяки чому їх обережно ставляться до кредитування.

Для відновлення сталої кредитної активності забезпечуються комплексні зусилля, спрямовані на відновлення економіки, стабілізацію макроекономічних показників, оздоровлення банківської системи та відновлення довіри між кредиторами і позичальниками. Порівняльний аналіз практики банківського кредитування в різних країнах дозволяє визначити успішні стратегії та кращі практики, які можуть бути адаптовані для сприяння економічному зростанню в Україні.

Реформування та оздоровлення банківської системи на основі кращих світових практик є необхідним для наближення України до рівня розвинених країн, де банки сприяють ефективному інвестиціям та споживчому попиту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кудрявцев В. І. Класифікація способів забезпечення виконання кредитних зобов'язань. Юридична Україна. 2019. Вип. 9–10. С. 21–27.
2. Кремень В. М., Кремень О. І., Гуляєва Л. П. Роль банківського кредитування у розвитку економіки України. Проблеми економіки. № 3 (45), 2020. С. 176-183.
3. Світлична В. Ю., Гроші і кредит: підручник; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. 191 с.
4. Михайляк Г. В. Кредитна політика банків та шляхи її оптимізації [Електронний ресурс] / Г. В. Михайляк, І. В. Михайляк // Причорноморські економічні студії. - 2018. - Вип. 27(2). - С. 103-106. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_27\(2\)_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_27(2)_20)
5. Господарський кодекс України за від 16 січня 2003 року № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
6. Банківська система : підручник / М. Крупка, Є. Андрущак, Н. Пайтра та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. М. Крупки. - 2-ге вид., переробл. і доповн. - Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. - 524 с.
7. Савлук М. І., Мороз А. М. Гроші та кредит : підручник / за наук. ред. М. І. Савлука. 6-те вид., перероб. і доп. К. : КНЕУ, 2017. 589 с.
8. Кугляр А. А. Особливості банківського кредитування в період воєнного стану в Україні. Участь молоді у розбудові агропромислового комплексу України : матеріали студентської науково-теоретичної конференції, м. Миколаїв, 22-24 березня 2023 р. С. 121-124.
9. Фінансова система та її роль у забезпеченні розвитку економіки України монографія / [колектив авторів] ; за заг. ред. В. В. Карцевої. - Полтава : ПУЕТ, 2019. - 254 с.
10. Потійко Ю. Ще раз про кредити. Вісник НБУ. 2019. № 12. С. 47-48.

- 11.Щетинін А. І. Гроші та кредит: навч.посіб. Д: Університет митної справи та фінансів, 2019. 163 с. (с. 149-159)
- 12.Мікуляк К. А., Кугляр А. А. Сучасний стан банківського кредитування в Україні. Modern Economics. 2023. № 38(2023). С. 84-89. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V38\(2023\)-13](https://doi.org/10.31521/modecon.V38(2023)-13).
- 13.Іванчук Н.В. Гроші та кредит: навч.посіб. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2021. 332 с. (с. 281-298)
- 14.Рошило В.І. Банківське кредитування в Україні : сучасний стан, проблеми та шляхи розв'язання. Інфраструктура ринку. Випуск 54. 2021. С. 221-228.
- 15.Версаль Н. І. Теорія кредиту : навчальний посібник. К. : ВД «КиєвоМогилянська академія», 2019. 483 с.
- 16.Валенцева Н. І. Закони і закономірності розвитку кредиту. Банківські послуги. 2018. № 12. С. 2-9.
- 17.Євенко Т. І. Механізм короткострокового банківського кредитування. East European Scientific Journal. 2021. № 3. С. 39–44.
18. Кремень В. М., Кремень О. І., Гуляєва Л. П. Роль банківського кредитування у розвитку економіки України. Проблеми економіки. 2020. № 3(45). С. 176-183.
- 19.Владичин У. В. Банківське кредитування : навч. посіб. / за ред. д. е. н., проф. С. К. Реверчука. Київ : Вид-во «Атіка», 2019. 355 с.
- 20.Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III : станом на 3 лип. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 01.05.2024).
- 21.Положення Національного банку України "Про кредитування" : Положення Нац. банку України від 28.09.1995 р. № 246 : станом на 15 берез. 2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0246500-95#Text> (дата звернення: 01.05.2024).
- 22.Дуброва Н. П. Кредитна політика комерційного банку [Електронний ресурс] / Н. П. Дуброва, А. О. Тріль // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука" .

- 2018. - № 3(2). - С. 59-61. - Режим доступу:
[http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2018_3\(2\)_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2018_3(2)_16)

- 23.Коваленко В. Роль банків в економічному зростанні в умовах глобалізації фінансового простору [Текст] / Вікторія Коваленко // Сучасні детермінанти фіскальної політики : локальний та міжнародний вимір : зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. [Тернопіль, 8-9 верес. 2021 р.] / редкол. : О. М. Десятнюк, А. Я. Кізима, О. І. Тулай [та ін.]. – Тернопіль : ЗУНУ, 2021. – С. 181-183.
- 24.Литвиненко Я. В. Банківське кредитування та напрями його подальшого розвитку в Україні [Електронний ресурс] / Я. В. Литвиненко, Х. Т. Юрійчук // Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту . - 2019. - № 4. - С. 76-82
- 25.Кугляр А. А. Цифрова трансформація банківського кредитування. Участь молоді у розбудові агропромислового комплексу України : матеріали студентської науково-теоретичної конференції, м. Миколаїв, 22-24 березня 2023 р. С. 163-166.
- 26.Охрименко І., Білошапка В. Вплив банківського кредитування на економічний України: реалії та перспективи на тлі війни. Наукові інновації та передові технології (Серія «Економіка»). 2022. № 6(8). с. 405-423.
- 27.Національний банк України. Стратегія розвитку фінансового сектору України. Національний банк України. URL:
<https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini>(дата звернення: 08.05.2024).
- 28.Постанова «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України» від 17.04.2016 р. № 242 / Національний банк України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0242500-16>.
- 29.Національний банк України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593

30. Кредити 5-7-9% для бізнесу: умови державної програми кредитування підприємців | ПриватБанк. *privatbank.ua*.
URL: <https://privatbank.ua/business/5-7-9> (дата звернення: 10.05.2024).
31. Мульська О., Руцишин Н. Удосконалення механізму банківського кредитування у контексті регулювання фінансово-економічний дисбалансів в Україні. *Світ фінансів*. 2020. № 4(65). С. 168–182
32. Антипенко Н.В., Пироженко Ю.В. Проблеми банківського кредитування в Україні. *Збірник наукових праць*. 2020. URL:
<https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/article/view/3273> (дата звернення: 13.05.2024)
33. Аврамчук Л.А., Заквацький А.П. Вплив пандемії на стан банківського кредитування в Україні. *Scientific collection Interconf*. 2021. № 47: URL:
<https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/download/10555/9914> (дата звернення: 13.05.2024).
34. Жежерун Ю.В. Банківське кредитування фізичних осіб в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Фінансовий простір*. 2019. № 2(34). С. 41–50.
35. Доступна іпотека: державна допомога у придбанні житла | Міністерство економіки України. *Just a moment...*
URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=20fb406b-1857-418f-85cb-76aed312c20a&title=DostupnaIpoteka-DerzhavnaDopomogaUPridbanniZhitla&isSpecial=true> (дата звернення: 15.05.2024).
36. Державна програма «Доступні кредити 5-7-9%». Офіційний сайт. URL:
<https://5-7-9.gov.ua>
37. World Development Indicators | DataBank. *DataBank | The World Bank*.
URL: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators> (date of access: 15.05.2024).

ДОДАТОК А

Таблиця А.1 – Концептуальні підходи до трактування економічної сутності кредиту як фундаментальної категорії різними дослідниками

Автор	Визначення
Кредит як вид суспільних відносин	
М.І. Савлук [7]	Кредит – це економічні взаємини, що виникають між різними учасниками, коли один з них тимчасово надає іншому у користування вільні грошові кошти на умовах повернення, сплати відсотків та за добровільною згодою сторін
А.В. Демківський [9]	Кредит – це взаємини, що встановлюються між різними економічними суб'єктами, коли один суб'єкт тимчасово надає іншому у користування вільні грошові кошти
Кредит як економічна категорія	
В.Д. Лагутін [8]	Кредит є способом переміщення позикового капіталу від одного економічного суб'єкта (кредитора) до іншого (позичальника).
Ю. Потійко [10]	Кредит – це економічне поняття, що пояснює, як утворюються тимчасово вільні грошові ресурси в бюджеті, державних цільових фондах, підприємствах та серед населення, які згодом надаються позичальникам на певних умовах: повернення коштів у встановлений термін, сплата відсотків за користування, наявність забезпечення та цільове використання позики
Кредит як економічні відносини	
О.Є. Гудзь [12]	Кредит являє собою економічні взаємини, що стосуються накопичення тимчасово вільних фінансових ресурсів та їх використання на принципах зворотності та сплати відсотків. Такі взаємини встановлюються між кредитором, який надає ресурси, та позичальником, який їх отримує
О. П. Орлюк [11]	Кредит – це економічні взаємини між підприємствами, громадянами та державою, що стосуються перерозподілу вартості (коштів) на умовах повернення позичених сум у визначений термін та сплати відсотків за їх тимчасове використання
Б.С. Івасів [13]	Кредит – це економічні взаємини між різними учасниками ринку, що передбачають перерозподіл вартості (коштів) між ними на принципах повернення позичених сум, сплати відсотків за користування коштами та дотримання встановлених строків
Кредит як фінансова послуга	
Н.І. Версаль [15]	Кредит – це отримання грошей або придбання товарів (робіт, послуг) із зобов'язанням повернути ці кошти чи розрахуватися за одержані товари (роботи, послуги) у встановлений термін, сплативши також відсотки за тимчасове користування ними

Продовження таблиці А.1

Автор	Визначення
М.Я. Дем'яненко [14]	Кредит є засобом надання фінансових ресурсів у тимчасове користування на певних умовах: сплати відсотків за користування, повернення ресурсів у встановлений термін та дотримання строків повернення
Кредит як рух вартості	
Н.І. Валенцева [16]	Кредит – взаємини між кредитором і позичальником щодо зворотного руху вартості, які мають різні, часто суперечливі форми прояву
Б.П. Луців [17]	Кредит – економічні відносини між суб'єктами ринку щодо перерозподілу вартості (коштів) на умовах сплати відсотків, повернення позичених сум і дотримання строків

ДОДАТОК Б

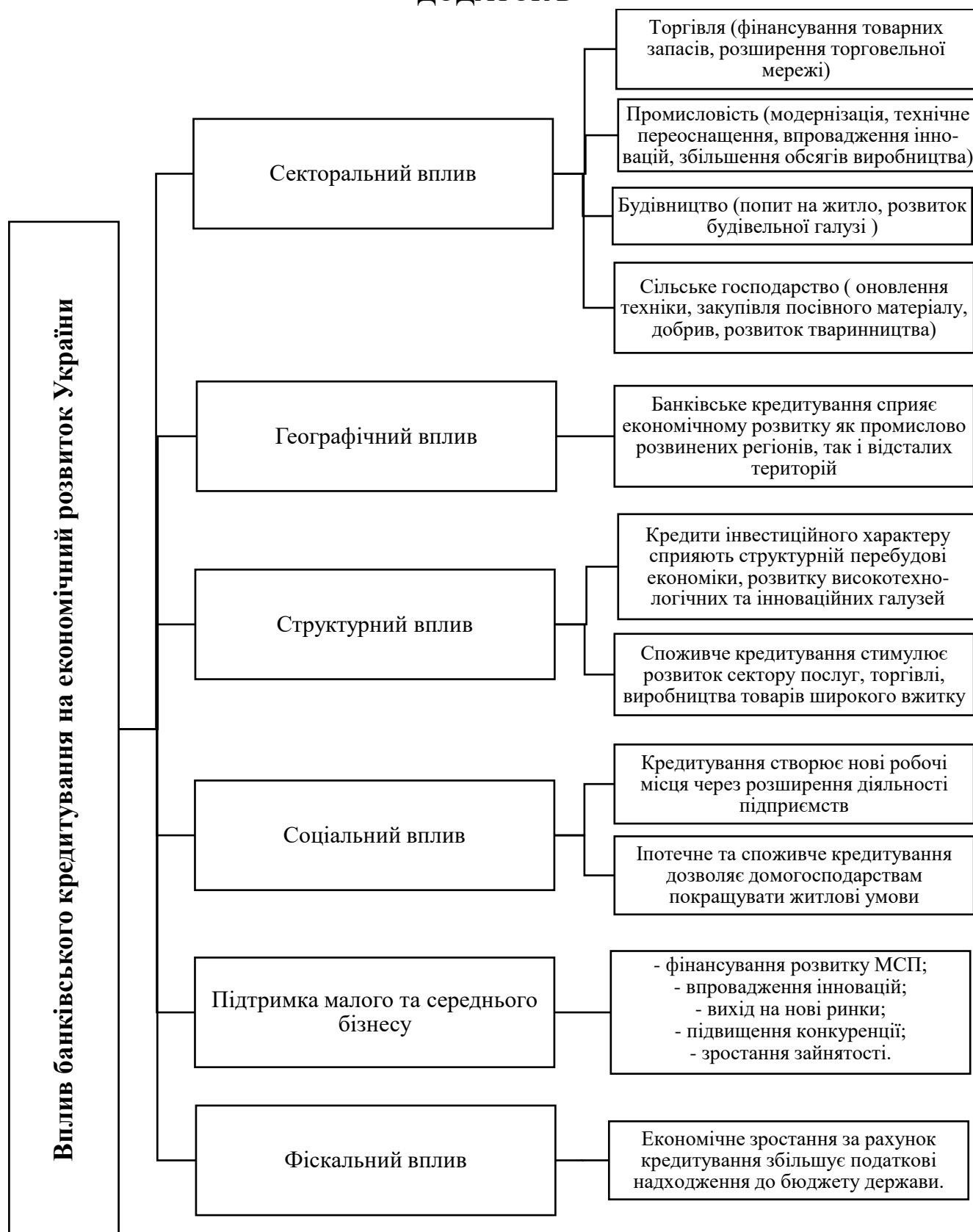

Рисунок Б.1 – Вплив банківського кредитування на економічний розвиток України